

# ANALÝZA A HODNOCENÍ JAZYKOVÉ ÚROVNĚ VYBRANÝCH POŘADŮ ČESKÉ TELEVIZE ZA 2. POLOLETÍ 2018

Martin Havlík – Lucie Jílková – Jakub Kopecký – Helena Özörencik  
(Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i.)

## Úvod

Jazyková analýza, kterou jsme zpracovali, je založena na postupech a kritériích popsanych v úvodu textu Analýza a hodnocení jazykové úrovně vybraných pořadů České televize za 1. pololetí 2006. Za primární považujeme požadavek kultivovanosti vyjadřování, kterou chápeme jako správnost a přiměřenost jazykového projevu s ohledem na situační a žánrové aspekty. Tentokrát jsme analyzovali pořady *128. Velká pardubická s Českou pojišťovnou*, *Bydlet jako...*, *Horizont 24*, *Průšvihy první republiky*, *Skautská pošta*, *Tamtam*, *Události*, *komentáře*, *Z metropole*.

## 128. Velká pardubická s Českou pojišťovnou

Velká pardubická se v roce 2018 konala 14. října a Česká televize tuto sportovní událost zprostředkovala svým divákům v přímém přenosu vysílaném na kanálu ČT sport a trvajícím 405 minut; hlavní dostih pak byl ještě v přímém přenosu paralelně vysílán na hlavním kanálu ČT1, tento přenos trval 155 minut.

Pořad moderovali Petr Kubásek a v roli experta stálý spolupracovník ČT Libor Šimůnek. Z dostihové dráhy obstarával reportážní vstupy a rozhovory s aktéry dostihů Pavel Fučík a vítěz předchozí Velké pardubické, žokej Jan Kratochvíl. Historii dostihů a Velké pardubické přibližoval Martin Šabat v rozhovorech vedených Barborou Černoškovou. Průběh vlastních závodů/dostihů komentoval Marek Svačina.

Všichni kmenoví zaměstnanci ČT v pořadu mluví plyně spisovnou češtinou. Jejich profesionalita projevující se i v tom, že nebojují se spisovnými koncovkami, vynikne ještě více vedle promluv ostatních mluvčích. Žokej Jan Kratochvíl se o dodržování spisovné češtiny ani nepokoušel: *tuhle dištanci už má vošahanou; jo, Pepa Bartoš je skvělejší žokej; aby si to tady vošahali; Mára Stromskej to zajel suprově; první vítězství ve Velký pardubický;*

v nějakých článkách zmiňoval apod. Libor Šimůnek se o spisovnou češtinu evidentně pokouší: *ty starty má hodně častý hodně časté*, nicméně v jeho projevu se střídají spisovné koncovky s obecněčeskými: *nepotřebuje žádné přípravné starty (...) pro ty koně, který to tady maj namakaný; podává stabilní, dobré výkony (...) navíc má údernej, tvrdej finiš; že je na ten dosti připravenej (...) tak ji to zase bylo vzaté* apod.

Oba citovaní mluvčí, tj. jak Jan Kratochvíl, tak Libor Šimůnek jsou především jezdci, J. Kratochvíl je jezdcem aktivním, L. Šimůnek bývalým. Nejsou to tedy školení mluvčí a jistá míra neformálnosti projevující se i obecněčeským tvaroslovím je přijatelná, ba očekávatelná. Příklady z jejich promluv uvádíme zejména proto, aby vynikla mluva zaměstnanců sportovní redakce ČT, kteří s naprostou samozřejmostí používají spisovné tvary i v nejvypjatějších chvílích, kdy se koně řítí cílovou rovinkou, nebo ve chvíli, kdy jdou s mikrofonem vedle koně, v jehož sedle sedí jezdec. Z komentování Marka Svačiny můžeme uvést namátkou tyto příklady: *je to hodně rychlé, svižné od začátku; který je na překážkách stále neporažen; bude se lámat chléb; to nebude mít vůbec lehké; je jasné, že už tenhle dostih vyhraje; z té vzešla trochu nečekaně; jezdci to vědí, ale nic s tím nezmohou* aj. V komentování Marka Svačiny se opakují některá metaforická vyjádření, např. výše citované lámání chleba: *bude se lámat chléb; tam se už chléb docela láme*; či expresivnější dupnout/šlápnout na brzdu: *dupnul na brzdu a už to není tak divoké jako zkraje*. Je pochopitelné, že k sportovnímu klání jistá expresivita patří (*ted' to klaplo; málem svého žokeje vyklopil* aj.), nicméně je potřeba hlídat určitou mez a nejsme si jisti, nakolik je vhodné připodobňovat koně k mechanickým vozidlům s brzdou.

Spisovnou češtinu bez problémů užívali i reportér Pavel Fučík, který občas musel chodit s mikrofonem mezi koňmi (*Honzo, je to popáté... aj.*), moderátor Petr Kubásek (*čili ted' už můžeme říci, zase o stupínek výše; My si ukážeme záběry z ceny Arnošta z Pardubic. To byl dostih, ve kterém Vandual obsadil druhé místo.*), který ke svému projevu přidával široký úsměv vyznařující pohodu a radost z celého dění, i Barbora Černošková (*ale věřím, že povídání to bude poetické*). Všichni mluvčí ze sportovní redakce ČT také dobře a srozumitelně vyslovovali, včetně náležitě délky samohlásky *í* ve slovech jako *věřím, myslím a rozumím*, v nichž někdy bývá nenáležitě vyslovována krátce. Dobře rovněž frázovali své promluvy, jen v projevu Petra Kubáska jsme občas zaznamenali kratší hezitační zvuky, jež na diváky mohou působit rušivě.

Shrnutí: Všech pět mluvčích ze sportovní redakce prokázalo a potvrdilo, že patří k profesionálním mluvčím s vysokou úrovní mluvního projevu.

## Bydlet jako...

Pořad Bydlet jako... je magazín tematicky zaměřený na architekturu a interiérový design, který ve sledovaném období vysílal jednou týdně program ČT1. Pořadem provázeli moderátoři Jana Stryková a Roman Zach, promlouvali v něm profesionální designéři, majitelé interiérů, odborníci na architekturu a interiérový design. V tomto hodnocení se vyjádříme k projevu moderátorů a uvedeme dvě obecná pozorování týkající se jazykové stránky pořadu.

Moderátoři v pořadu Bydlet jako... pronášeli celou škálu promluv: vedli rozhovory s různými respondenty, pronášeli monology, četli komentáře k předtočeným záběrům, vystupovali v hraných scénkách, které měly ilustrovat různé styly interiérového designu. Předem připravené promluvy pronášeli s opodstatněnými výjimkami (například s výjimkou nápodoby nářečí ve scénce z dílu zaměřeného na design inspirovaný folklorem) ve spisovné češtině. V promluvách, jež mohly být předem připraveny jen částečně, tedy především v rozhovorech, spisovná čeština převládala, u obou moderátorů jsme však zaznamenali i různé jazykové prostředky typické pro češtinu obecnou (*ňáký, bejt, sem s nima, aby sem se*). Někdy se vyskytly jako výsledek přizpůsobení se, například respondentovi, který promlouval v obecné češtině (Respondent: *Bude bílej*. Moderátor: *Bude bílej? A toto?*). Do obecné češtiny však moderátoři „přepínali“ i bez zjevného působení dalšího mluvčího (např. tvarem *bejt* v promluvě: *Jsou nějaká pravidla, když děláš hygge projekt? Třeba nábytek, kde má bejt?*

Výskyt obecněčeských jazykových prostředků v jen částečně připravených promluvách není nutně projevem nekultivovanosti projevu. Nezdá se však, že by v pořadu Bydlet jako... bylo užívání obecněčeských prvků součástí konkrétního záměru tvůrců (například záměru podpořit uvolněnou atmosféru), jenž by jejich přítomnost přímo odůvodňoval. Doporučujeme proto tvůrcům věnovat užívání obecné češtiny, zejména nedochází-li k němu přizpůsobením se komunikačnímu partnerovi, pozornost a mít na paměti, že obecná čeština není (na rozdíl od češtiny spisovné) považována za univerzální komunikační prostředek a její užívání je omezeno pouze na některé regiony České republiky.

První obecné pozorování týkající se jazykové stránky pořadu souvisí s tím, že významná část obsahu pořadu, například nejrůznější technologické postupy, detaily architektonických a designových řešení apod., je zprostředkovávána obrazem. Tvůrci se zjevně snaží obsah zprostředkovávaný obrazem a slovem „nezdvojovat“ a záběry doplnit komentáři, které nepopisují, co je v záběru, ale mají například určitý komický efekt. Vyznění záběrů je však převážně velmi věcné (zachycují například členy realizačního týmu při

manuální práci, designéry při kontrole prací apod.) a s úsilím o komický efekt dobře nekoresponduje. To se podle našeho názoru projevilo například v promluvě moderátorky v následujícím dialogickém komentáři k záběrům zachycujícím designéra připravujícího v objemném hrnci batikovací lázeň. Tento a podobné komentáře podle našeho názoru narušují tematickou výstavbu pořadu, někdy by mohly být interpretovány dokonce jako projev neúcty ke komunikačnímu partnerovi:

Designér: *Ono to nebude ani tak hraní s prádlem, bude to máchání prádla.*

Moderátorka: *Aha, takže to není kouzelnický lektvar.*

Designér: *Není to kouzelnický lektvar, je to prachobyčejná barva na textil.*

Druhý obecný komentář se týká vhodnosti a frekvence některých formulací. Struktura a zaměření jednotlivých dílů pořadu jsou analogické a také některé formulace se v nich často opakují. Patří mezi ně například vazba *něco je o něčem: je to o prožitku a atmosféře, je to opět o neutrálních barvách, styl hygge není jenom o pletení*. Tato vazba je v publicistice i v každodenním vyjadřování běžná, řada mluvčích ji však stále hodnotí negativně, a to kvůli jejímu nejasnému významu. Prostou přítomnost konstrukce, považují-li ji tvůrci pořadu za funkční, nelze odmítnout, ve sledovaném období se však vyskytovala ve frekvenci, která je jednoznačně příliš vysoká. Podobné hodnocení platí i pro užití přídavného jména *stylový*, respektive příslovce *stylově*. Tyto výrazy se v projevech mluvčích vystupujících v pořadu *Bydlet jako...* vyskytují jako prostředek kladného, ale velmi vágního hodnocení (*Takže to bude takhle krásně stylově*.) a jejich frekvence je velmi vysoká. Přestože tušíme, že do vysílání se dostal nezáměrně kvůli chybě v závěrečném střihu, upozornujeme také na výraz *ty vole*, který jsme zaznamenali v projevu moderátora v díle *Bydlet jako... Kouzelník*. Jde o výraz pro veřejnou komunikaci nevhodný a tvůrci by se jej měli zcela vyvarovat.

Shrnutí: Jazyková stránka pořadu *Bydlet jako...* je na přijatelné úrovni, doporučujeme tvůrcům věnovat pozornost užívání obecné češtiny, která jak bylo uvedeno, není komunikačním prostředkem užívaným v celé České republice.

## Horizont ČT24

Horizont ČT24 je zpravodajsko-publicistický pořad, který se zaměřuje na aktuální zahraniční dění. Naposledy jsme pořad hodnotili v 1. pololetí roku 2012, od té doby se jeho podoba značně proměnila: Ve zkoumaném období byl Horizont ČT24 vysílán živě každý den večer, trval 30, v neděli 60 minut. Provázel jím jeden moderátor či moderátorka (ve shlédnutém vzorku pořadů jsme zaznamenali Martina Jonáše, Hanu Scharffovou, Jakuba Szántó a Tomáše Šponara), obsahoval několik aktuálních reportáží či přímých vstupů zahraničních zpravodajů a pravidelně také živé rozhovory s odborníky.

Jazykovou stránku projevu mluvčích vystupujících v pořadu Horizont ČT24 budeme hodnotit (s jednou výjimkou) souhrnně; omezujeme se přirozeně jen na zaměstnance ČT.

Horizont ČT24 je zjevně tvořen s úmyslem věnovat se vybraným tématům podrobněji, než je běžné ve všeobecném zpravodajství. Ve 30minutovém vydání bývá zpracováno 6 témat. Do určité míry se od běžného zpravodajství ČT odlišují také některé jazykové charakteristiky pořadu: Zejména moderátoři promlouvají ve výrazně volnějším tempu než jejich kolegové v dalších zpravodajských pořadech. Všichni mluvčí také běžně užívají různá specializovaná pojmenování související s tematickým zaměřením pořadu, například pojmenování obrazná (*DNA kancléřství*), která jsou často založena například na literárních odkazech (*britské odcházení*). Formulují pravidelně také relativně dlouhé a složité syntaktické celky. Například otázky, které kladou moderátoři hostům nebo zahraničním zpravodajům během rozhovorů, jsou tvořeny obvykle několika výpověďmi.

Délka a složitost syntaktických konstrukcí, včetně těch vyskytujících se v otázkách, je dána většinou tím, že se, jako v následujícím příkladu, týkají myšlenek či skutečností, jejichž vysvětlení či popis vyžadují určitý prostor: *Na evropskou a na německou politiku obzvlášť působila realita druhé světové války, ta historická lekce, řekněme, i trauma a určité poučení. To teď v jistém slova smyslu mizí, protože umírají generace, které tuhle dobu zažily nebo ji měly zprostředkovanou, která, které ji měly zprostředkovanou od svých rodičů. Neprojeví se, řekněme, tohleto v ovzduší německé politiky?* (Příklad přepisujeme ve shodě s pravopisnými zvyklostmi a vynecháváme hezitační zvuky.)

Pro respondenty rozhovorů zjevně nepředstavuje tento způsob kladení otázek problém. Rozhovory probíhají hladce a jsou informačně bohaté. Moderátoři navíc otázky náležitě intonačně člení a vhodně poukazují na tematické souvislosti, které v průběhu rozhovorů vznikají (*to, co jste právě řekla, souvisí s mou další otázkou*), a tím se v nich pomáhají

zorientovat také respondentům a divákům. Je však třeba podotknout, že zejména užívání specializovaných pojmenování a dlouhé, složitěji komponované syntaktické celky předpokládají vedle podrobně informovaných moderátorů a respondentů také informované a ke vnímání složitějších mluvených textů dobře disponované diváky. Pro diváky, kteří takové dispozice z různých důvodů nemají, mohou být tyto formulační postupy v mluvených textech překážkou porozumění.

Na promluvy, kterým by bylo obtížné porozumět, protože byly formulovány nepřesně či neobratně, jsme narazili jen výjimečně. Příkladem může být dotaz: *Když se na to podíváme, tak Angela Merkelová, samozřejmě už jsme to říkali několikrát, jako politička, která je v čele nejdůležitější evropské ekonomiky, největší evropské země, byla také nazývána jakousi ministryní nebo mistryní kompromisu. Takovým tím svým nenápadným klidným způsobem byla schopná vlastně dosáti řady různých dohod, navzdory samozřejmě velkým rozdílům, v rámci jednání velkých států Evropské unie. Dá se očekávat, že dojde k nějaké změně, případně k nějakému oslabení toho hlavního politického motoru Evropské unie v tuto chvíli? To znamená té osy Berlín–Paříž.*

Ukazovací zájmeno *toho* v části promluvy, kde je explicitně formulována otázka (*Dá se očekávat, že...*), se jeví jako prostředek vnitrotextového odkazování, jímž se to, co je označeno jako *hlavní politický motor Evropské unie*, ztotožňuje s některou ze skutečností, které už byly zmíněny, nejspíše tedy s Angelou Merkelovou, případně Německem (jako *nejdůležitější evropskou ekonomikou*). Dalším pokračováním promluvy je však tato vnitrotextová souvislost narušena: skutečnost označená jako *politický motor* je identifikována se skutečností novou, označenou jako *osa Berlín–Paříž*, a otázka ztrácí přímou logickou souvislost s výpověďmi, které jí bezprostředně předcházely.

Výjimečným rysem Horizontu ČT24 je také to, že tvůrci část obsahu zprostředkovávají divákům v jiných jazycích než v češtině. Konkrétně jde například o úryvky z promluv zahraničních politiků, citace ze zahraničního tisku a podobně, které jsou opatřeny českými titulky, ale zaznívají nebo jsou v psané podobě prezentovány na obrazovce v původní jazykové verzi. Ve sledovaném období jsme slyšeli a viděli promluvy v angličtině, arabštině, čínštině, francouzštině, hebrejštině, němčině, portugalštině nebo ruštině. Zaznamenali jsme také pravidelný výskyt výslovnosti vlastních jmen založené na výslovnosti v původním jazyce (*Chemnitz* vysloveno jako *Kemnitz*; *Mueller* jako *Malr*), která konkurovala výslovnosti založené na pravopisu (*Cohen* vysloveno jako *Kohen*).

Tvůrci pořadu patrně běžně pracují také s dalšími zdroji, které nejsou v češtině. S překlady, které taková práce vyžaduje, je spojeno riziko, že přeložené formulace, jsou-li příliš věrné původní verzi, budou v cílovém jazyce působit neobratně. Toto riziko se obvykle zvyšuje, vznikají-li překlady pod časovým tlakem. Při uvážení objemu materiálu, který tvůrci Horizontu ČT24 denně patrně zpracují, lze konstatovat, že se s tímto rizikem potýkají velmi dobře. Ojediněle jsme však na formulace příliš závislé na původní předloze narazili. Neobratně na nás působí například formulace *naše výsledky nejsou zaujaté vůči žádné politické ideologii*, která byla překladem anglického originálu *we do not bias our results toward any political ideology*. Přísudek *být zaujatý vůči něčemu* se v češtině obvykle vyskytuje ve spojení s podmětem, jímž jsou lidské bytosti, v této větě jsou však podmětem neživé *výsledky*. Zdá se, že tato formulace byla vedena snahou přeložit anglické sloveso *to bias*, které ale v češtině nemá univerzální protějšek. Přírozenější formulace by patrně vznikla „volnějším“ překladem, například *neovlivňujeme naše výsledky ve prospěch žádné politické ideologie*.

Poslední rys jazykové stránky pořadu Horizont ČT24, o kterém se chceme zmínit, se pro zpravodajství ČT jeví naopak jako typický. Jde o pravidelný výskyt méně formálních jazykových prostředků z vrstvy spisovného jazyka. Ve shlednutém vzorku pořadů jsme zaznamenali řadu příkladů této tendence (*zase* namísto *opět*, *zpátky* místo *zpět*, *tohle* místo *toto*, *děkuju* místo *děkuji*, *nejmíň* místo *nejméně*). Domníváme se, že v projevu mluvčích vystupujících v pořadu Horizont ČT24 méně formální spisovné jazykové prostředky kontrastují s dalšími jazykovými charakteristikami, zejména se specializovanou slovní zásobou a komplikovanou skladbou. Dodejme, že užití nespisovných prostředků bylo zcela ojedinělé a omezovalo se na nenáležitou výslovnost (*tohle* vysloveno jako *todle*, *zajímá* jako *zajmá*, *třeba* jako *třea*, *vzkazují* jako *skazují*).

V rozhovorech se vyskytly také hezitační zvuky (*ehm*, *hm*) či slova, která nebyla začleněna do syntaktické struktury, ale spíše signalizovala členění výpovědí (*řekněme*, *vlastně*). Pro některé uživatele češtiny představují tyto prostředky, zejména na základě porovnání s výstavbou psaného textu, signál nižší úrovně projevu. Jde však o běžnou součást mluvených rozhovorů a v některých situacích je obtížné rozhovor utvářet bez nich. Protože moderátoři Horizontu ČT24 otázky zjevně nečtou, ale formulují je „na místě“ (byť jde jistě o otázky dopředu připravené), je výskyt hezitačních zvuků a členících slov do značné míry pochopitelný. Netýká se to však zvuků, které nejsou ani tak výrazem váhání či prostředkem členění jako jistého řečnického návyku. Jejich výskyt jsme zaznamenali u Václava

Černohorského a jednoznačně doporučujeme se jich vyvarovat (zvuky zaznamenáváme jako ə): (...) má dobré a těsné kontakty ə na ə krajní a extrémní pravici (...) právě ə příznivci příznivci ə krajní pravice pak ə ve velkém sdíleli tento dokument na sociálních ə sítích ə.

Shrnutí: Projevy mluvčích vystupujících v pořadu Horizont ČT24 jsou jazykově na vysoké úrovni. Zvolené formulační postupy obvykle odpovídají charakteru pořadu, ale předpokládají dobře disponované diváky. Doporučujeme zvážit, zda je užívání méně formálních spisovných jazykových prostředků v souladu se záměry tvůrců.

## Průšvihy první republiky

„Televizní cyklus přináší osm dokumentů, které se zaměřily na aféry, jež zčeřily prvorepublikové vody. Prostřednictvím charismatického průvodce, herce Martina Myšičky, tyto mimořádné události připomíná a pokouší se jim přijít na kloub.“ Takto je pořad charakterizován na webových stránkách České televize. Více než stylisticky nevhodně seřazené vedlejší vztahné věty zaráží na tomto souvětí označení jednotlivých dílů jako „dokumentů“. „Charismatický“ Martin Myšička jednotlivými díly, nazvanými např. *Syfilis poslance Stříbrného*, *Sázavská aféra*, *Silvestr v Hulvátově*, *Poslední boj husitů*, *Lihový kšeft senátora Práška* a další, provází diváky totiž tím, že vysedává ve stylizované hospodě, kde nad dobovým tiskem rozpráví s kamarádem, jehož „hraje“ historik Pavel Carbol. Hlas lidu představuje bodrý hospodský, ztvárněný režisérem pořadu Romanem Motyčkou. Ten trouší lidová moudra typu, že v pivu je i voda či že řádná výchova spočívá v „lískání“ (*lískat a lískat a ještě jednou lískat*). V této hospodě nechybí komparz sehrávající scénky, které mají ilustrovat a zesílit dobovou hospodskou atmosféru. Dále jsou díly poskládány z ukázek dobových snímků, ale rovněž i z hraných scének, jež jsou stylizovány jako černobílý němý film a jež může být obtížné od dobových snímků odlišit. Obojí obrazový materiál doprovází čtený komentář Anny Cónové a Františka Strnada. Fr. Strnad nezřídka ve svém komentáři reprodukuje údajné promluvy dobových postav, aktérů „průšvihů“.

Pro jazykovou analýzu je zásadní, že v pořadu prakticky nezazní předem nepřipravený text, jedná se buď o ozvučené psané texty (komentátoři), nebo přehrávaný scénář. Většina mluvčích tedy používá spisovné tvarosloví: *z toho, co píší; bylo vyhlášeno; nejlépe; povolán; teprve po osobní intervenci prezidentově propuštěn; to muselo být docela zábavné* apod.). Nespisovné tvary se objevují výjimečně (např. *za svýma známýma; a on už to každéj ví*),



nejčastěji jako dokreslení lidového charakteru hostinského, který svým hostům oniká: *kouknou; von by ho jako mít moh' aj*. V pořadu se poměrně často užívá expresivních výrazů, a to nejen v promluvách hostinského, ale i v komentářích a promluvách dalších protagonistů: *kušuj; on si ho vykoledoval; odešel od soudu čistý jak lilie; Stříbrný nedal pokoj a všude trochu vyváděl; nezalekne se ani odvážnějších kšeftů; k ukojení ambicí; vytáhli kvéry; to bude bomba; at' kouká vydat* apod. Tím je celý cyklus, spolu s názvy některých dílů a v souladu se záměrnou hospodskou stylizací, bulvarizován.

Všechny promluvy jsou vysloveny srozumitelně, oba komentátoři čtou pečlivě, náležitě artikulují a frázují. Jen výše zmíněné reprodukované řeči dobových postav jsou nepřirozeně stylizovány. Martin Myšička je zkušený herec, který také nemá problémy s výslovností. Jediným neprofesionálním mluvčím je historik Pavel Carbol, v jehož projevu jsou patrné stopy regionální češtiny, zejména ve spodobě znělosti (např. *vůbedz nic*) a v užší výslovnosti samohlásek, především samohlásky *i*. Jeho frázování promluv je přerývané (např. *Tak a český nacionalistický tisk obrátil PAUZA pozornost veřejnosti právě PAUZA k německy mluveným filmům a PAUZA začal bojovat proti jejich uvádění PAUZA v Praze.*).

V historicky zaměřeném pořadu, který chce „přijít na kloub mimořádným událostem“, by bylo záhodno pečlivě pracovat s fakty a s označováním jednotlivých aktérů popisovaných dějů. Ve třetím díle věnovaném fašismu se mluví výhradně o *Rudolfu Gajdovi*. Jedná se přitom o *Rudolfa Geidela*, který si poslovanštil jméno na *Radola Gajda*. Je poněkud zarážející, že v pořadu se kombinuje rodné křestní jméno (*Rudolf*) s příjmením jména změněného (*Gajda*).

Bohužel musíme konstatovat, že v tomto historicky zaměřeném pořadu dochází k ztotožňování obyvatel prvorepublikového Československa s etnickými Čechy, případně Československa s českými zeměmi, ačkoli z 13 a půl miliónů jeho obyvatel občané české národnosti tvořili přibližně jen jednu polovinu: *U nás v Československu fašistická strana? (...) Kdo to byli čeští fašisté?; (...) na jakých základech byl československý zápas za samostatnost postaven (...) v české reformaci byl (...) spatřován vrcholný okamžik naší historie (...). Co na tom, že většinu obyvatel českých zemí tvoří katolíci?* Je zde míněno „naší historii“ historie česká, nebo československá? Pokud jen česká a odehrávající se v českých zemích, pak se ovšem nejednalo o „československý zápas za samostatnost“.

Pokud se už mluví o Čechoslovácích, míní se jimi jen ti občané Československa, kteří se hlásili k uměle vytvořené československé národnosti, ačkoli občané jiných národností tvořili 35 % obyvatelstva první republiky: *No umím si představit, že Československo v roce*

1930 bylo poněkud ostražitě vůči němčině. (...) Chápu, že českoslovenští diváci tak úplně nechtěli přijmout německý film za vlastní. Téměř čtvrtina obyvatel Československa byla německé národnosti a jejich mateřským jazykem byla němčina, nicméně i oni byli českoslovenští občané, a tudíž i „českoslovenští diváci“: byli tedy i oni ostražití vůči němčině a i oni nechtěli přijmout německý film za vlastní?

Podobně problematické je i zacházení s označením *Němci: Němci společný stát s Čechy a Slováky nechtěli.*; (...) v roce devatenáct dvacet šest je (míněno: Němce) Antonín Švehla přizval do vlády. Pak se na vládnutí v Československu podíleli pravidelně. V těchto větách jsou slovem *Němci* označeni tehdejší českoslovenští obyvatelé německé národnosti (jejichž předci pohraniční oblasti Českého království osídlovali od třináctého století, a společný stát s Čechy i Slováky tak sdíleli po staletí). Kdo je ale jménem *Němci* označen v následujícím úryvku? *Psal se rok devatenáct set třicet, bylo pár měsíců po volbách a do parlamentu se dostali tři stoupenci fašistů. Ti si nenechali ujít jedinou příležitost, aby se nepustili do kritiky Masaryka, Beneše a celé té hradní politiky, která prý jen nahrává Němcům a Židům a všem nepřátelům československých zájmů.*

Problém s pojmenování *Němci* spočívá v tom, že jsou jím běžně označováni nejen tehdejší občané Německa, nýbrž i lidé, kteří až do druhé světové války v Německu nikdy nežili, tedy obyvatelé Rakouska a následně Československa. Z výše uvedených citátů je bohužel patrné, že i v současnosti nahlížíme na prvorepublikové Československo jako na stát, v němž byli doma jen Češi, případně ještě Slováci. Obyvatelé ostatních národností jako by ani nebyli občany první republiky, jako by to ani nebyli Čechoslováci.

Shrnutí: Pořad splňuje požadavky na kultivovanost projevu stanovené Kodexem ČT.

## Skautská pošta

Skautská pošta je 16dílný seriál České televize, jenž byl na programu ČT :D vysílán u příležitosti výročí založení Československa v roce 1918. V každém z téměř čtvrt hodinových dílů byla dětem představena jedna historická osobnost spjatá právě s obdobím vzniku Československa. V pořadu se objevuje postava pradědečka, již ztvárňuje Pavel Zedníček, prababičky v podání Nadi Konvalinkové, dětské postavy Bány a Tomáše představují Natálie Němcová a Tomáš Havlík. Tuto čtveřici vždy doplňuje další herec či herečka v roli některé historické osobnosti (např. Tomáše Garrigua Masaryka, Karla Čapka, Charlotty Masarykové, Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského apod.). Naše analýza je zaměřena na jazykový projev

čtyř protagonistů. Pro všechny platí, že mluví ve vhodném tempu, svůj mluvený projev náležitě člení, jejich výslovnost je bez problémů srozumitelná (k nečetným problémům s výslovností viz dále).

Pavel Zedníček v roli pradědečka a především někdejšího skauta z roku 1918 objasňuje svým pravnoučatům historické okolnosti vzniku Československa se zaměřením na skautské hnutí. Historické výklady velmi pravděpodobně čte (není v těchto chvílích v záběru), pronáší je kultivovanou češtinou, např. *lékaři si zařídili útočiště v klidném prostředí léčebny*. Ve čtených pasážích výjimečně dochází (patrně vlivem rychlého tempa) ke zkracování samohláskové délky, např. *kdejaky sport, devatenacteho*, k vynechávání hlásek: *ona něco přijde* (místo: *on na něco přijde*), *doručova dopisy* (místo: *doručovat*), v jednom případě jsme společně se zkrácením samohlásek zachytili i záměnu souhlásky: *prukopnich* (místo: *průkopník*); zcela nezřetelná byla výslovnost příjmení *Rössler*, jež bylo ve spojení *Josef Rössler Ořovský* vysloveno jako [versel]. V rozhovorech s dětmi se u P. Zedníčka někdy objevují rysy obecné češtiny, jako je užívání protetického *v*: *vono*, zkracování samohláskové délky: *vidíš* a obecněčeské tvarosloví: *máš mě přečtenýho, skautskejch táborech, proti Emě Destinový*. Naďa Konvalinková, která se historických výkladů neúčastní, je zde v roli kuchařky, užívá obecněčeské tvarosloví pravidelně: *s těma hrncema, pod všema, jakej stan, u všech rohatejch, s těma rozsvícenejma baterkama, celej život*. Tutéž morfologii pravidelně slyšíme i u obou dětí, namátkou: *je to drsný, divný jméno, s mravencema, tejden, vod rána s nim neni k vydržení, ňáký cukroví, novej, bílej, to je napínavý, skautský známky*; dále jsme u dětí zachytili užívání protetického *v*: *vopravdický liány* a substandardní tvar pátého pádu: *zrádce* (místo: *zrádce*).

K slovní zásobě v tomto pořadu lze obecně říci, že je s ohledem na dětského diváka dobře volena. Snad jen můžeme zmínit slovo *bazmek*, které lze – pokud máme informaci, že je původně maďarským vulgarismem – považovat za nevhodné. Ještě uveďme neobvyklé přirovnání: *já slyším jak kojot na prérii* (míněno: slyším velmi dobře), v němž je nápadné i užití předložky *na*.

Pořad Skautská pošta významně doplňují kresby Lucie Lomové, nejběžněji se objevuje postavička skauta, který (hlasem P. Zedníčka) čte ze svého deníku. V záběru jsou vidět ručně psané pasáže z deníku, ovšem málokdy celé, např. chybějí začátky či konce řádků či jsou řádky částečně překryty právě postavičkou skauta. Texty se na obrazovce objevují na příliš krátkou dobu, takže i kdyby byly vidět stránky v celku, divák je nestačí přečíst. Dodejme, že P. Zedníček neříká přesně to, co je v deníku: téma je sice totéž, ale jednotlivá

slova si neodpovídají. Pokud si při přehrávání videa zastavíme obraz, zjišťujeme, že v deníku je napsáno mnoho zajímavých a podrobných informací. Domníváme se tedy, že texty v deníku nebyly využity v maximální míře, slouží jen jako ilustrace. Podobně byl zcela nevyužit text v Morseově abecedě, dále ve chvíli, kdy se na obrazovce objevily noty skautské hymny, zaznívala zcela jiná melodie a na mapě Československa z roku 1918 z nepochopitelného důvodu chybí území Podkarpatské Rusi, jež byla integrální součástí první republiky.

Shrnutí: Jazykový projev čtyř protagonistů je přiměřený žánru pořadu. Tvůrcům dáváme ke zvážení, zda je vhodné v pořadu pro děti užívat obecnou češtinu, která není mateřštinou všech dětí v České republice.

## Tamtam

Tamtam je dvacetiminutový pořad, který zábavnou formou informuje dětské diváky o plánovaných nebo probíhajících sportovních, kulturních, vzdělávacích a jiných akcích, dále obsahuje krátké reportáže z muzeí, zábavních parků apod. Je vysílán na programu ČT :D v sobotu v 9.00. Pořad střídavě moderují herci Marek Němec a Michaela Maurerová, kromě nich v Tamtamu vystupují také dvě kreslené postavičky, Venda a Kačka, obě namluvené hercem Martinem Písaříkem.

Jazyková úroveň projevu obou moderátorů je velmi dobrá. Oba mluví přiměřeným tempem, téměř vždy náležitě vyslovují, správně člení výpovědi pomocí intonace, používají spisovné koncovky a jejich věty mají náležitou stavbu. Zvláště je třeba vyzdvihnout projev M. Němce, který precizně artikuluje a jehož projev působí živě a kultivovaně. V promluvách M. Maurerové jsme občas zaznamenali drobné odchylky od spisovné výslovnosti, např. chybějící ráz před slovem *až* ve spojení *a to až* (vysloveno [a to až]; mělo být vysloveno [a to ʔaž]), slovo *čtyř* vysloveno jako [štyř] nebo zjednodušenou výslovnost některých slov (např. *představení* vysloveno [přestavení]). Celkově je však také její projev kultivovaný.

Komplikovanější je hodnocení jazykové úrovně promluv kreslených postaviček. Jejich hlasové stylizaci v podání M. Písaříka jsme se podrobně věnovali v minulém hodnocení pořadu před sedmi lety, proto se zde omezíme pouze na rovinu tvarosloví a slovní zásoby. Obě postavy promlouvají převážně spisovně, jen někdy se uchylují k užití neformálních jazykových prostředků. Týká se to především Vendy, v jehož mluvě se objevují nespisovné, zpravidla obecněčeské slovní tvary i výrazy, např.: *Miluju technický muzeum!*; *Krásný starý*

*foťáky!*; *k mandelince bramborový*; *obyč soubor*, *šutry*, *zavíračka* aj. Mnohé z těchto nespisovných výrazů jsou typické pro mluvu dětí a mládeže, např. *hustý*, *fokus*, *gamesit* (vysloveno [gamesit]), *tě pic*, *tý jo*, *takový hustácky strašidelný tipy*, *to teda bylo ukrutánský*, *nejsem v dějáku kovanej* apod. Užívání neformálních jazykových prostředků je evidentně projevem snahy přiblížit se cílovým divákům a upoutat jejich pozornost ke sledovanému pořadu i prezentovaným volnočasovým aktivitám. V souvislosti s tím je třeba uvést, že pořad konstruuje komunikační situaci ve studiu jako neformální: rozhovor mezi postavami není institucionálním dialogem, ale kamarádkým „povídáním si“ o představovaných akcích. Všechny postavy si tykají, jejich rozhovor je prokládán osobně laděnými vsuvkami, zejména vzájemným škádlením a popichováním. V tomto kontextu pak působí přirozeně, když některá z postav občas použije nespisovné jazykové prostředky, které jsou neformální situaci přiměřené. Na druhé straně užívání prostředků obecné češtiny s sebou nese i jistá rizika, zejména potenciální odrazení těch diváků, kteří tuto varietu v komunikaci běžně nepoužívají, od sledování pořadu.

Shrnutí: Celkově hodnotíme jazykovou stránku pořadu Tamtam, především úroveň projevu obou moderátorů, jako velmi dobrou.

## Události, komentáře

Ve sledovaném období moderovali zpravodajský pořad Události, komentáře v různých kombinovaných dvojicích M. Augustová, D. Písařovicová, S. Witovská, M. Kubal, M. Řezníček a J. Železný. V dalším textu k moderátorkám a moderátorům odkazujeme prostřednictvím jejich iniciál. V naší analýze se zaměřujeme 1. na projevy moderátorů při čtení zpráv ze čtecího zařízení, 2. na projevy moderátorů v rozhovorech s hosty a 3. uvádíme několik poznámek platných pro pořad jako celek.

1. Pokud moderátorky a moderátoři čtou zprávy ze čtecího zařízení, lze u všech konstatovat, že mají velmi pečlivou výslovnost, mluví v přiměřeném tempu, svou promluvu vhodně člení, náležitě intonují. Snad jen u MK lze zmínit občasnou splývavou výslovnost v místech, kde by lepší srozumitelnosti ze strany posluchače pomohlo užití rázu (ráz značíme ?), např. spojení předložky a podstatného jména *na účely* by bylo vhodnější vyslovit [na ?účely]. Obecně ale v tomto pořadu slyšíme naopak ukázkové užívání rázu, namátkou: *v emailu* [f ?ímejlu], *na etický* [na ?etický], *byla účelová* [byla ?účelová], *jde jenom o obchod* [jde jenom ?o ?obchod], *šest opozičních stran* [šest ?opozičních stran] nebo zřetelnou

výslovnost týchž souhlásek na hranici slov: *nejdřív v první* [nejdříf f první] a mnoho podobných příkladů.

Z prozodických jevů můžeme upozornit na občasné nepřízvukování příjmení ve spojení rodného (křestního) jména a příjmení, resp. zdůraznění rodného jména na úkor příjmení. Např. ve spojení *na místě máme Kláru Bazalovou* mluvčí umístila přízvuk na slabiky: *na, má, Klá*, ale nikoli již na slabiku *Ba*, jak by to odpovídalo zásadám umíst'ování přízvuku na první slabiku (každého) slova. Poznamenejme, že tento jev je v poslední době v médiích (a zřejmě nejen v nich) velmi častý; nejde o nic typického pro analyzovaný pořad. Dále upozorňujeme na nepříliš vhodné užívání slova *no*, typicky při uvádění dalšího tématu: *no a co nás ještě čeká?*

2. Při vedení rozhovorů jsou moderátoři dobře připraveni, ke svým hostům jsou vždy zdvořilí. U několika mluvčích opakovaně pozorujeme jev, který může být při zvýšené frekvenci až rušivý, a to začleňování hezitačních zvuků, resp. různě dlouhé středové samohlásky (tedy samohlásky výslovnostně se pohybující mezi *a* a *e*, již značíme [ə]). Nejčastěji ji slýcháme na konci slov, namátkou *několikə, nebylyə, citovatə, listopatə, spíšə*; tato samohláska může být i dlouhá (značíme [ə:]): *dnəsə:, klenotə:* apod. Běžné je i její umíst'ování na začátku, opět výběrově: *əpane Škácho, əposlankyně, əmáte*.

Někdy se v otázkách objevují tzv. vycpávková, resp. členicí slova, jejichž míra však není nijak vysoká, např. *tedy, jakoby: zatím tedy připomenu, o koho jde; čili jakoby ta poválečná doba mnoho nevyřešila*.

Obratem, který se podle našeho názoru příliš často objevuje v otázkách, nejčastěji na jejich začátku, je: *z vašeho pohledu*, případně: *z vaší pozice*. Někdy se tyto obraty v otázce objeví ještě společně se slovesem *myslíte si*, resp. v otázce zazní jednak: *co si o tom myslíte*, jednak: *z vašeho pohledu*, pak se jedno z těchto slovních spojení jeví jako nadbytečné. Podobně vysokou frekvenci mají obraty: *v jakém horizontu* a *jak to vnímáte*, jež by bylo užitečné v některých případech nahradit vhodnými výrazy synonymními.

K stylově nižším výrazům, jež jsme zaznamenali, patří třeba *ted'ko* (*pojd'me ted'ko dál*), *kocovina* (*týden povolební euforie a někde týden povolební kocoviny*) a jeden z nejexpresivnějších příkladů vůbec byl patrně tento: *a ted' se všichni uklidnili, že to bude po volbách a najednou bum rána* (na tato slova bezprostředně zareagoval jeden z hostů takto: *slovo uklidnili bych nepoužil...*). Domníváme se, že závěrečná heslovitá formulace, dokonce s užitím citoslovce, se celkově velmi vytríbenému stylu tohoto pořadu výrazně vymyká. Zaznamenali jsme i případ, kdy moderátoři užili výraz stylově nižší a host jej nahradil stylově

vyšším: první z moderátorů v úvodním přehledu užil formulaci (položil řečnickou otázku): *budou lidi více marodit?*, druhý ji pak v rozhovoru s hostem s mírnou obměnou (*lidi – lidé*) zopakoval: *budou lidé více marodit?*, načež host zareagoval slovy: *ne, budou stejně nemocní*. K diskusi je užívání slova *díky* (typicky: *díky za Vaše odpovědi, díky za Váš čas*), které je stylově nižší variantou slova *děkuji*.

Nejen v tomto pořadu se opakovaně setkáváme se specifickým (pro mluvené rozhovory však běžným) užíváním spojek *protože* a *nebo*. Vezměme nejprve slovo *protože*, tedy slovo, které je v mluvnících chápáno jako podřadící spojka uvozující vedlejší větu důvodovou. Zachytili jsme třeba tento příklad, v němž šipkou ↓ značíme klesnutí hlasem: *Co Vás přimělo přijmout nabídku na místo šéfdirigenta České filharmonie ↓ protože jste měl nabídku z New Yorku, nabídku od Symfonického orchestru BBC*. Vidíme, že slovem *protože* začíná – z pohledu psaných korigovaných textů – vedlejší věta, před níž „chybí“ předchozí hlavní věta, jež by byla vedlejší větou rozvíjena. „Chybějící“ hlavní věta může znít třeba takto: *Ptám se Vás na to, protože jste...* Analogickým příkladem, v němž se takové užití slova *protože* objevilo hned dvakrát, je tento: *Existuje nějaký legální způsob, jak dětem, které jsou bez doprovodu, protože nevíme, jestli to jsou sirotci, tedy nebo ne nějak pomoci, protože včera velvyslankyně v Sýrii Eva Filipi říkala, že vlastně to nejde*. K porozumění tomuto příkladu je dobré poznamenat, že hostka rozhovoru, jíž byla Pavla Gomba, výkonná ředitelka UNICEF, v jedné ze svých odpovědí, které tomuto příkladu předcházely, vysvětlila, že mezi dětmi v uprchlických táborech je potřeba rozlišovat sirotky a tzv. děti bez doprovodu (u nichž není jisté, zda jsou sirotky). Pokud bychom opět doplnili „chybějící“ hlavní věty, pak by celé souvětí mohlo znít takto: *Existuje nějaký legální způsob, jak dětem, které jsou bez doprovodu, na základě předchozího výkladu jim neříkám sirotci, protože nevíme, jestli to jsou sirotci, tedy nebo ne nějak... pomoci, ptám se vás, protože včera velvyslankyně...* K takovému „vypouštění“ hlavní věty dochází v mluvených textech velmi běžně, její „vynechávání“ nebývá na překážku porozumění; v posledně uvedeném příkladu se však tento jev objevil hned dvakrát na malém prostoru, což může být z pohledu recipienta/diváka hůře srozumitelné. Specifické užití slova *nebo* ukazuje tento příklad: *Jaké to bylo po sto letech se vrátit na místa, kde se vlastně PAUZA nebo jejichž obsazení pomohlo vzniku Československé republiky*. Slovo *nebo* je zde signálem opravy, nového začátku.

3. Následující poznámky platí pro pořad jako celek. V našich analýzách opakovaně upozorňujeme na to, že někteří mluvčí nevyužívají užitečný stylistický a významotvorný prostředek, a to rozlišování krátkých tvarů přičestí a delších tvarů přídavných jmen; často

uvádíme, že přičestí bývají mluvčími opomíjena. V pořadu Události, komentáře se naopak s krátkými tvary přičestí setkáváme pravidelně: *pilíře jsou zevnitř zpevněny, máte spočítáno, jsou schopni se oprostít* apod. Jen občas lze zaslechnout delší tvary: *máte někde určenou hranici* (určenu), *máte to předjednané* (předjednáno), *vyšlo najevo, že je obviněný z korupce* (obviněn). S výjimkou JŽ slýcháme v pořadu *Události, komentáře* velmi běžně podstatná jména mužského rodu v podobě *komunisti, (sociální) demokrati, policisti, Pražani*, nikoli *komunisté, demokraté, policisté, Pražané*. Druhá uvedená možnost je stylově vyšší, kultivovanější a domníváme se, že k celkovému charakteru tohoto pořadu by se hodila více.

Shrnutí: Celkově lze říci, že všechny moderátorky a všichni moderátoři jsou velmi dobrými a kultivovanými mluvčími češtiny, svým hostům jsou zdvořilými a připravenými diskusními partnery.

## Z metropole

Z metropole je reportážní týdeník, který se věnuje dění v hlavním městě. Je vysílán v sobotu v poledne na ČT1 a jeho stopáž je 26 minut. Odpovědným redaktorem pořadu je Petr Sojka, který celou relaci uvádí a spolu s dalšími redaktory připravuje jednotlivé reportáže, z nichž se pořad skládá.

Nejprve zhodnotíme zvukovou stránku projevu redaktorů. Většina redaktorů promlouvá v přiměřeném tempu a srozumitelně vyslovuje, pouze výjimečně byl některý úsek textu obtížně srozumitelný. Např. ve větě *Šestiletý Sam má stomatologické problémy už dlouho* bylo spojení podmětu a přísudku věty *Sam má* vysloveno [sema:] (dvojtečkou značíme samohláskovou délku). Problematická kombinace méně častého přejatého jména Sam vyslovovaného [sem] a splývavé výslovnosti stejné souhlásky na konci tohoto a na začátku následujícího slova vedla k tomu, že pro posluchače bylo velmi obtížné tato slova identifikovat. U vlastních jmen by přitom měla být artikulace precizní a méně častých jmen se to týká ve zvýšené míře. Obě *m* na hranici slov měla být zřetelně vyslovena, tj. [sem ma:], popř. měla být věta formulována tak, aby za potenciálně problematickým jménem stálo slovo začínající na jinou hlásku, např. *Sam se trápí...*

V hodnocení jazykové úrovně pořadů často upozorňujeme na nedostatky v intonačním členění, které posluchačům znesnadňují orientaci v textu. Problémy tohoto typu se ve sledovaném období nevyhnuly ani pořadu Z metropole. Jednalo se zpravidla o chybné užití klesavé intonace v místě, kde výpověď ještě nekončí, jako je tomu např. u prvního klesnutí



hlasem v následujících větách (klesnutí hlasem značíme ↓): *Archeologové objevili tajemnou chodbu* ↓ *pod věží malostranského kostela svatého Mikuláše* ↓; *Pozdější signatáři Charty 77 tak měli i další historické momenty* ↓ *přímo pod okny* ↓; *Areál chce totiž město získat do svého majetku* ↓ *a vybudovat tam domov důchodců nebo mateřskou školu* ↓.

V některých promluvách Petra Sojky jsme také zaznamenali příliš plochou melodii, v níž chyběla stoupavá, popř. klesavá intonace signalizující např. hranice mezi jednotlivými body výčtu aj., viz následující věty (místa s chybějícím stoupnutím hlasu značíme X): *Jde o firmy zajišťující hromadnou dopravu X opravy silnic X nebo oblast turismu a kultury* ↓ (věta navíc obsahuje stylově nevhodné spojení *zajišťující ... oblast turismu a kultury*); *naopak úsměvně působí kdysi špičková technika X třeba první počítače* (↓) *kteří měli policisté k dispozici* ↓. Místo mírného klesnutí hlasem za slovem *počítače* (značeného (↓)) by před následující vedlejší větou přívlastkovou bylo také vhodnější stoupnutí hlasem. Projev Petra Sojky se kromě toho vyznačuje místy poněkud nedbalou artikulací, při níž jsou některé hlásky vyslovovány redukovane a některé samohlásky (zejm. *i*) jsou příliš otevřené, takže občas není zcela zřejmé, zda se jedná např. o zájmeno *si*, nebo *se*, o spisovný tvar *nemoci*, nebo o nespisovnou variantu *nemoce* apod. Redukovanou výslovnost jsme zaznamenali také u některých dalších redaktorů.

Na rovině tvarosloví a slovní zásoby jsou v pořadí užívány téměř vždy spisovné jazykové prostředky, pouze ve speciálu z 6. 7. 2018 se v názvu dílu uvedeném na webových stránkách (*Fenomén Václavák*) i v samotném pořadí opakovaně vyskytuje nespisovný univerbizovaný výraz *Václavák*. Kromě toho jsme zaznamenali užití nižších stylových variant spisovných prostředků *Pražák* (namísto *Pražan*) a *marodit* (např. namísto *stonat*). Také chyby ve větné stavbě jsou v pořadí pouze ojedinělé, nenáležitě byla např. užitá předložka ve spojení *jen ve výjimečných příležitostech* (místo *jen při výjimečných příležitostech*) nebo došlo ke zkřížení vazeb ve větě *dokument, o jehož existenci historici ještě před třemi týdny netušili* (místo *...o jehož existenci historici ještě před třemi týdny nevěděli*, popř. *...o jehož existenci historici ještě před třemi týdny nic netušili*).

V některých reportážích jsme zaznamenali nedostatky v tematické stavbě a koherenci (soudržnosti) textu. Informace jsou zde předkládány v pořadí, které nepřispívá přehlednosti textu a znesnadňuje jeho porozumění. Kvůli omezenému rozsahu zde můžeme uvést pouze jeden příklad: V reportáži *Hluk a omezení* (tento název je uveden pouze na webových stránkách relace, nikoli v pořadí samotném), jež byla součástí dílu vysílaného 8. 9. 2018, je hlavní téma textu jasně specifikováno až v jeho druhé polovině. V reportáži je nejprve

představen měřič hluku na rohu ulic Dlouhá a V Kolkovně v centru Prahy, poté následuje informace: *Hlasitý rozhovor může mít i víc než 70 decibelů. Noční limit je přitom 30.* Na to navazuje tato promluva obyvatelky ulice Dlouhé: *Všichni jsme si museli přehodit postele na druhou stranu, protože bysme se nevyspali, trvá to několik let už.* Své stanovisko pak vyjadřuje radní Prahy 1 Ivan Solil: *Jsou tady tisíce rezidentů, kteří mají právo na spánek, na klidný život.* Reportáž pokračuje informací o hladině hluku, jejíž překročení mohou strážníci pokutovat, a o jejich počtu ve službě v noci na Praze 1, dále zazní vyjádření městské policie k danému měřiči a obecně k problému zjišťování pachatelů porušování nočního klidu. Následuje opět vyjádření radního Solila o dalších plánovaných ukazatelích (patrně měřičích hluku). Teprve po těchto promluvách různých mluvčích zazní z úst redaktorky klíčová informace, o jaký typ a zdroj hluku se zde jedná: *Část turistů do Prahy míří za vidinou levného alkoholu a nezávazné zábavy. Praha má pověst místa, kde se na ulici může cokoli.* Tato slova jsou ilustrována záběrem na skupinu mladých lidí (pravděpodobně cizinců) hlasitě zpívajících na noční ulici. Až v tuto chvíli se tedy divák s určitostí dozvídá to, co během dosavadního průběhu reportáže mohl nanejvýš tušit z nejasných náznaků: příčinou zvýšeného hluku v centru Prahy i nespokojenosti zdejších obyvatel a důvodem instalování měřičů hluku jsou zejména neukáznění turisté, kteří zde v nočních hodinách konzumují alkohol. Tuto informaci však měl divák dostat hned na začátku, aby věděl, o čem bude v reportáži především řeč, jaké je její celkové téma. Teprve zpětně se tak např. dozvídá, k čemu pravděpodobně odkazovalo zájmeno *to* ve větě rezidentky: *...trvá to několik let už.* Vzhledem k tomu, že obrazová složka reportáže dosud zachycovala pouze denní provoz poblíž měřiče hluku, např. projíždějící auta (jen jeden záběr byl na dva sedící hosty restaurace, kteří však nijak nehlučeli), a ve zvukové stopě byl slyšet zejména hluk projíždějících vozidel, mohl si divák během první části reportáže např. myslet, že řeč je i o hluku z dopravy. Přestože byl v úvodu zmíněn „hlasitý rozhovor“, bylo to pouze v obecné rovině v souvislosti s jeho zvukovou hladinou (a nočním limitem této hladiny). Reportáž začíná informací o měření hluku (nejprve blíže neurčeného), logičtější by však bylo začít samotným problémem hluku a jeho zdroji, protože potřeba jeho měření je až důsledkem jeho zvýšené míry v dané oblasti.

Některé reportáže jsou uvozeny titulkem shodným s názvem celého pořadu, jiné jsou opatřeny jedním z obecně znějících titulků, které se v různých dílech pořadu opakují, např. *Bydliště Praha, Stalo se před časem, Pražské proměny* aj. Za poněkud nejasný, až matoucí považujeme název jedné z těchto rubrik: *Ve stínu sv. Víta.* Zdá se, že jsou do ní řazeny reportáže o méně známých místech, stavbách či institucích hlavního města, jako jsou

barrandovský pomník obětem druhé světové války, Francouzské školy v Dejvicích, pražské vinice, tramvajové vozovny aj. Objevuje se zde však např. také reportáž o Olšanských hřbitovech, jedněch z nejznámějších pražských hřbitovů. Problém spatřujeme zejména v tom, že metafora *ve stínu něčeho* může ve spojení s konkrétní stavbou evokovat nejen představu něčeho, co je méně známé, přehlížené, ale i něčeho, co se nachází v blízkosti této stavby. To však v případě této rubriky neplatí, reportáže sem řazené pojednávají o místech a objektech z nejrůznějších částí Prahy, geograficky často katedrále sv. Víta značně vzdálených. Kromě toho může titul *Ve stínu sv. Víta* budit dojem, že reportáž bude pojednávat o nějaké sakrální památce nebo o starší architektuře. Divák pak může být překvapen, když následuje reportáž věnovaná tramvajovým vozovněm či pomníku z 80. let 20. století apod.

Pochybnosti vzbuzuje také zařazení některých reportáží do rubriky *Stalo se před časem*. Spojení *před časem* zpravidla označuje něco nedávného. (Řekneme-li např. *Viděl jsem ho před časem*, myslíme tím obvykle událost starou několik týdnů či měsíců, maximálně několik roků, nikoli však např. padesát let.) Rubrika *Stalo se před časem* ovšem obsahuje reportáže o událostech starých i sto let (o tzv. skautské poště z r. 1918), nebo dokonce 127 let (o první jízdě tramvaje v Praze). Název rubriky také implikuje, že tématem příslušné reportáže bude nějaká konkrétní událost. Hlavním tématem jedné z těchto reportáží však není jedna událost, ale popis pražského Muzea MHD a několika jeho exponátů. Redaktor se přitom věnuje i jejich historii, žádná ze zmiňovaných dílčích událostí spojených s historickými vozidly však nepředstavuje hlavní téma textu. Název *Stalo se před časem* proto obsahu této reportáže příliš neodpovídá.

Shrnutí: Jazykovou úroveň pořadu *Z metropole* hodnotíme jako dobrou, a to zejména po lexikální a tvaroslovné stránce. Autorům pořadu doporučujeme zaměřit se více na náležitě intonační členění výpovědí, na zmíněné jevy z oblasti artikulace a také na celkovou výstavbu textů tvořících jednotlivé reportáže, zejména na jejich tematické uspořádání.